

De achterkant van het onderwijs. Marjon Velsink en Melanie Philips  
ISBN 978 90 8850 969 8  
© 2021 Uitgeverij SWP Amsterdam

# De achterkant van het onderwijs

Marjon Velsink en Melanie Philips



u i t g e v e r i j  
**SWP**

## **De achterkant van het onderwijs**

*Marjon Velsink en Melanie Philips*

ISBN 978 90 8850 969 8

NUR 840

THEMA JNE / 4CL

© 2021 Uitgeverij SWP Amsterdam

Behoudens de in of krachtens de Auteurswet van 1912 gestelde uitzonderingen mag niets uit deze uitgave worden verveelvoudigd, opgeslagen in een geautomatiseerd gegevensbestand, of openbaar gemaakt, in enige vorm of op enige wijze, hetzij elektronisch, mechanisch door fotokopieën, opnamen of enig andere manier, zonder voorafgaande schriftelijke toestemming van de uitgever.

Voor zover het maken van kopieën uit deze uitgave is toegestaan op grond van artikelen 16h t/m 16m Auteurswet 1912 j°. Besluit van 27 november 2002, Stb 575, dient men de daarvoor wettelijk verschuldigde vergoeding te voldoen aan de Stichting Reprorecht te Hoofddorp (Postbus 3060, 2130 KB, [www.reprorecht.nl](http://www.reprorecht.nl)) of contact op te nemen met Uitgeverij SWP voor het treffen van een rechtstreekse regeling in de zin van art. 16l, vijfde lid, Auteurswet 1912.

Voor het overnemen door een onderwijsinstelling van een gedeelte uit deze uitgave, in papieren vorm of digitaal, (bijvoorbeeld voor plaatsing ervan op uw digitale leeromgeving of in een reader) kunt u zich richten tot: Stichting UvO, Postbus 3060, 2130 KB Hoofddorp, Tel. 023-8700212, [www.stichting-uvo.nl](http://www.stichting-uvo.nl) UvO@cedar.nl.

**‘Om gelijke kansen te  
krijgen en om zich naar hun  
mogelijkheden en talenten te  
ontplooiën, hebben kinderen  
recht op ongelijke behandeling  
in opvoeding en onderwijs.’\***

---

\* Naar R. Diekstra (2003). *De grondwet van de opvoeding, artikel 1.*

# Inhoud

|  |     |
|--|-----|
| Voorwoord  | 9   |
| Inleiding  | 11  |
| <b>Kevin</b>                                     | 23  |
| <b>Jip</b>                                       | 29  |
| <b>Sarah Molenkamp</b> , zorgcoördinator         | 35  |
| <b>Freddie</b>                                   | 41  |
| <b>Angelo</b>                                    | 47  |
| <b>Marieke van der Ros</b> , onderwijsinspecteur | 51  |
| <b>Ruben</b>                                     | 59  |
| <b>Yannick</b>                                   | 65  |
| <b>Fabian Leijten</b> , oprichter Digibende      | 69  |
| <b>Joyce</b>                                     | 77  |
| <b>Mike</b>                                      | 83  |
| <b>Yvonne Casteleijn</b> , zorgcoördinator       | 87  |
| Conclusie  | 93  |
| Aanbevelingen                                    | 95  |
| Tips per doelgroep                               | 99  |
| Overzicht van alternatieven voor thuiszitters    | 103 |
| Bronnen en literatuur                            | 109 |
| Dankwoord  | 111 |
| Over de auteurs                                  | 115 |

# Voorwoord

Jaren geleden zei ik vaak dat mijn twee zoons geen ‘vanzelf’ kinderen waren. Daar bedoelde ik mee dat hun jonge leven en ontwikkeling niet zomaar gladjes verliepen en dat zij beiden, op hun eigen manier, heel wat hobbels hebben moeten nemen. Datzelfde gold natuurlijk ook voor mij als moeder; mijn moederschap was ook niet ‘vanzelf’.

In die jaren was het vaak een zoektocht naar oorzaak en oplossing. Gelukkig hoef je dat nooit alleen te doen en is er vaak hulp op de weg die je aflegt. Maar op sommige momenten is die hulp er ook helemaal niet en ervaar je zelfs tegenwerking. Het confronteerde mij met het feit dat ‘etiketjes’ en diagnoses allerlei deuren openen, maar dat die deuren gesloten blijven op het moment dat er geen etiketje te plakken valt.

Mijn oudste zoon bleek, na verschillende onderzoeken, een lichte vorm van Asperger te hebben. De diagnose gaf ons als ouders handvatten. Opeens was ook ondersteuning via een PGB mogelijk. Zowel de basisschool als middelbare school hadden expertise op dit terrein en gaven hem de ondersteuning die hij nodig had. Zo raakte hij zijn depressie kwijt en bloeide hij op tot de zelfbewuste, ondernemende en reislustige man die hij nu is.

Mijn jongste zoon werd op zijn veertiende ziek. Het duurde jaren voor we uiteindelijk in het kinderziekenhuis in Utrecht een diagnose kregen. In de jaren vóór de diagnose was er al veel schade aangericht. Dat waren de jaren waarin wij werden geconfronteerd met de behoefte aan in hokjes denken en etiketjes plakken in onze maatschappij. Zijn middelbare school kon en wilde niet investeren in een kind van wie niet duidelijk was waarom het steeds ziek thuis bleef. Andere scholen in Eindhoven hadden geen geld of ruimte voor een leerling die zoveel extra zorg nodig had. Mijn zoon heeft de middelbare school nooit kunnen afronden. Zonder hulp van instanties, gemeentes en leerplicht, maar mét hulp van mensen met hart, die ook buiten de kaders konden denken en handelen, is hij uitgegroeid tot een zelfbewuste, humorvolle en zeer succesvolle jonge ondernemer.

Zelf ben ik óók docent op een middelbare school en ben ik vaak mentor in de bovenbouw geweest. Zo heb ik ook de andere kant van ‘het verhaal’ ervaren. Ik zag de mogelijkheden, maar ook de onmogelijkheden waar een school

mee te maken krijgt. Als mentor liep ik soms hard tegen de grenzen aan van wat wij als school kunnen inzetten om een leerling binnen te houden en goede ondersteuning te geven.

Mijn ervaringen als moeder én mijn ervaringen als docent en mentor, hebben geleid tot het idee om samen met mijn collega Melanie Philips, dit boek te schrijven. *De achterkant van het onderwijs* gaat over kinderen die om diverse redenen uit het onderwijs vallen, de thuiszitters.

We interviewden hiervoor jongeren bij wie de middelbareschooltijd niet 'vanzelf' is gegaan of nog steeds niet gaat. We spraken met zorgcoördinatoren, de oprichter van een alternatieve vorm van onderwijs en de Onderwijsinspectie. Het is een narratief onderzoek, waarin wij alle geïnterviewden hun verhaal laten vertellen en aan hen vragen wat zij als mogelijke oplossingen zien voor de steeds groeiende groep leerlingen die hun weg niet kunnen vinden binnen ons onderwijssysteem.

We hopen met dit boek veel verschillende doelen te bereiken. Het belangrijkste hierin is voor ons om de stem van de jongeren te laten horen. Niet het verhaal verteld door ouders, docenten of hulpverleners, maar door henzelf. Zij voelen zich vaak niet gehoord. Er wordt wel óver hen gesproken, maar niet mét hen.

Hoe hebben zij deze moeilijke periode ervaren en welke lessen kunnen zij ons hieruit meegeven? Misschien vormen deze verhalen ook een steun voor andere jongeren in dezelfde situatie. Zij kunnen zien dat zij niet alleen zijn en vinden hierin hopelijk nieuwe moed en inspiratie om hun zoektocht vol te houden en voort te zetten.

De interviews met zorgcoördinatoren en met de inspectie belichten de problematiek weer van andere kanten. We hebben iedereen gevraagd om tips te geven. Dit geeft mogelijke aanknopingspunten voor scholen, gemeentes, hulpverlening en andere instanties die met deze jongeren te maken hebben. Het geeft ons allemaal ook stof tot nadenken en opent, zo hopen wij, opnieuw het gesprek over hoe wij kunnen zorgen dat ons onderwijs echt inclusief wordt.

*Marjon Velsink en Melanie Philips*

# Inleiding

De directe aanleiding voor ons om dit boek te schrijven, is de grote zorg die we hebben over het groeiend aantal middelbareschoolleerlingen die op een of andere wijze uit het schoolsysteem vallen en thuis komen te zitten, zonder dat er zicht is op verandering in deze situatie. We lezen in kranten en aan onderwijs gerelateerde tijdschriften wel over dit probleem, maar vaak zijn ouders, docenten of hulpverleners aan het woord. De stem van de thuiszittende jongeren misten we hierin echter nog. Ons eerste idee was om deze leerlingen zelf aan het woord te laten. Hoe ervaren zij het als ze thuis zitten, zonder onderwijs en zonder uitzicht op een oplossing? Hoe kijken zij naar ons onderwijssysteem en wat zou hen kunnen helpen om wel op school te blijven? We hebben ook gesproken met jongvolwassenen die gedurende hun schoolperiode een tijd thuis hebben gezeten. Hoe hebben zij die periode ervaren? En wat heeft hen geholpen om uiteindelijk weer verder te kunnen?

Na de eerste interviews werden we heel benieuwd naar hoe zorgcoördinatoren op middelbare scholen dit probleem ervaren. Zij zijn heel betrokken bij de zorg voor hun leerlingen. Tegen welke kaders en regels lopen zij aan? Wat zijn in hun ogen de mogelijkheden en onmogelijkheden met betrekking tot het probleem van de thuiszitters? En wat zouden zij willen toevoegen of veranderen aan het systeem zoals het nu is?

In verschillende interviews kwam Digibende ter sprake. Dat maakte ons nieuwsgierig. Waarom was deze alternatieve vorm van onderwijs opgericht? Wat was de achterliggende motivatie en hoe komen leerlingen daar terecht? En ook: wat bieden zij deze jongeren anders dan op een reguliere middelbare school?

Zo werd de basis voor het boek steeds breder. En we beseften dat de Inspectie van het Onderwijs als stem in dit boek niet kon ontbreken. Zij bezoeken scholen en bewaken het onderwijs. Als leerlingen niet gehoord worden door een school, is het hun taak om die leerlingen wél te horen en een stem te geven. Wat zien zij? Welke acties ondernemen zij om het groeiend aantal thuiszittende jongeren terug te dringen en tegen welke mogelijkheden en onmogelijkheden lopen zij aan?

## **Geen afspiegeling**

De geïnterviewde jongeren in dit boek zijn geen afspiegeling van de groep thuiszittende leerlingen. We hebben gesproken met jongeren die in staat waren om te praten over een vaak traumatische periode in hun leven. Een groot aantal van hen kon dit echter niet, omdat het praten over de thuiszitperiode nog te veel heftige emoties teweegbracht. Dit betekent dat de daadwerkelijk geïnterviewden al met enige afstand konden terugkijken op de weg die zij aflegden of nog aan het afleggen zijn.

Er zijn twee grote, gemeenschappelijke thema's terug te vinden in al onze gesprekken. Dat zijn vooral de enorme eenzaamheid die de thuiszittende jongeren ervaren of ervaren hebben én het zich niet gehoord en gezien voelen. Wat de geïnterviewde jongeren ook gemeen hebben is hun kracht en motivatie om dóór alles heen, op een plek te komen waar zij willen zijn. Dit laatste heeft ook te maken met het feit dat de jongeren die wij gesproken hebben, uiteindelijk allemaal iemand hadden of ontmoetten die in hen geloofde of die buiten de kaders wilde denken en handelen. Dat is geen vanzelfsprekendheid.

Veel van de jongeren wilden niet herkenbaar geportretteerd worden. Sommige wilden ook alleen meedoen onder een gefingeerde naam, omdat zij niet voortdurend gekoppeld willen worden aan wat ze hebben meege maakt. Zo ontstond al snel het idee om portretten van de achterkant te nemen en dat leidde weer tot de titel van dit boek.

## **Thuiszittende leerlingen**

Er zijn waarschijnlijk altijd jongeren geweest die niet in het schoolsysteem pasten en daardoor, tijdelijk, thuis kwamen te zitten. Hun aantal is de afgelopen jaren echter gegroeid, ondanks alle maatregelen die zijn genomen om dit aantal terug te dringen. Er waren in het schooljaar 2017-2018 naar schatting 4.515 kinderen in Nederland die meer dan drie maanden achtereen niet naar school gingen, terwijl dat wel zou moeten. Dit aantal is, in plaats van afgenomen, alleen maar verder toegenomen tot 4.790 kinderen in 2019. Daarnaast waren er ongeveer 5.576 kinderen met dusdanige beperkingen dat zij een leerplichtontheffing hebben gekregen en dus niet naar school



hoefden.<sup>1,2</sup> De verzuimcijfers worden door gemeenten aangeleverd en gaan over alle leerplichtigen tot en met 18 jaar. Tijdens ons eigen onderzoek en uit de vele verschillende gesprekken die wij gevoerd hebben, blijkt echter dat verschillende scholen verschillende definities hanteren van wat een ‘thuiszitter’ is. Er blijkt geen eenduidige, landelijke definitie gehanteerd te worden. Dit kan de cijfers van gemeenten vertekenen. Bij de definitie van de inspectie van een thuiszitter bijvoorbeeld gaat het niet over drie maanden, maar over: ‘een leerling die vier aaneengesloten weken of meer niet naar school gaat’. Hoe zouden bovengenoemde cijfers eruitzien als deze definitie gehanteerd zou worden? Als we kijken naar de cijfers van Ouderbelangenvereniging Balans,<sup>3</sup> dan komen die uit op een aantal van ongeveer 15.000 thuiszitters.<sup>4</sup> Dit geeft aan hoe groot de groep leerlingen is die niet naar school gaat. En dat de groep thuiszitters waarschijnlijk veel groter is dan de officiële cijfers weergeven. Dit geeft ook aan hoe urgent het is om met dit thema aan de slag te gaan.

## **Passend onderwijs**

In augustus 2014 is passend onderwijs ingevoerd.<sup>5</sup> De overheid wil hiermee bereiken dat alle leerlingen een plek krijgen op een school die past bij hun kwaliteiten en hun mogelijkheden. Kinderen gaan daarbij bij voorkeur naar het reguliere onderwijs. Scholen hebben hier een zorgplicht in: zij dragen de verantwoordelijkheid om elke leerling passend onderwijs te bieden. Een tweede belangrijk doel is ervoor te zorgen dat kinderen niet meer langdurig thuis komen te zitten, omdat er geen passende plek is om onderwijs te volgen.

Vanaf november 2019<sup>6</sup> houdt de Inspectie van het Onderwijs toezicht op de naleving van de zorgplicht. Bij tekortkoming van een school treedt zij handhavend op. De inspectie ziet namelijk dat het voor leerlingen die extra ondersteuning nodig hebben, lastiger is om passend onderwijs te krijgen. Ouders van leerlingen worden soms van de ene naar de andere school verwezen, zonder dat een school hun kind toelaat.

De praktijk blijkt weerbarstig. In de media is hier ook veel aandacht aan besteed. Vooral de zorgplicht voor scholen is niet altijd makkelijk. Door het passend onderwijs zitten er nu meer kinderen met een zorgbehoefte

in de klas, zonder dat de praktische ondersteuning voor docenten in die klas is toegenomen. Docenten ervaren vaak dat zij tekortschieten. In een klas met veel verschillende behoeftes kun je nooit iedereen voldoende aandacht geven. Gesprekken met specialisten vinden buiten lestijd plaats en komen vaak als extra taak bij mentoren terecht. Goede documentatie van alle begeleiding en ondersteuning is noodzakelijk en ook dit vraagt extra tijd en energie. Leerlingen doorverwijzen naar het speciaal onderwijs gaat steeds moeilijker. Een school moet kunnen bewijzen dat zij er alles aan gedaan heeft om een leerling te helpen, vóór een leerling eventueel doorgestuurd kan worden naar het speciaal onderwijs (Nieuwsuur 2017<sup>7</sup>; Ledoux, 2017<sup>8</sup>).

Uit een onderzoek waarin ook de docerententevredenheid over passend onderwijs wordt bekeken, blijkt die tevredenheid sterk te variëren (Ledoux, 2017). Leraren krijgen binnen hun school advies hoe ze kunnen omgaan met leerlingen die extra begeleiding nodig hebben of krijgen de mogelijkheid tot een extra opleiding, maar zelden krijgen ze steun in de vorm van extra handen in de klas. Uiteindelijk voelt twee derde van de leraren zich redelijk tot goed ondersteund. Een derde ervaart de steun als matig tot onvoldoende.

In 2020 staat de eindevaluatie van de Wet Passend Onderwijs gepland. Op basis van de eindevaluatie wordt de balans opgemaakt: is passend onderwijs in de afgelopen jaren voldoende succesvol gebleken of moeten er wijzigingen worden aangebracht in de ondersteuning van zorgleerlingen? In de aanloop naar de eindevaluatie inventariseerde de Algemene Onderwijsbond (AOB) in mei 2019 hoe haar leden nu tegen het functioneren van passend onderwijs aan kijken.<sup>9</sup> De cijfers uit deze enquête verschillen weer aanzienlijk van het onderzoek van Ledoux uit 2017. Uit de enquête van de AOB blijkt dat 86 procent van de leraren uit het regulier onderwijs vindt dat er onvoldoende tijd is om alle leerlingen met een extra ondersteuningsbehoefte van de benodigde ondersteuning te voorzien. Ook blijkt dat 74,5 procent van de leraren onvoldoende tijd overhoudt voor de 'gewone' leerling. Daarnaast geeft ruim 76 procent van de leraren aan dat er andere taken blijven liggen, omdat alles rondom passend onderwijs te veel tijd in beslag neemt.

Docenten geven in de enquête ook aan wat hun inziens zou helpen in het beter vorm geven aan passend onderwijs. De enquête is uitgesplitst naar

basis, voortgezet en speciaal onderwijs. Bij allemaal staan *meer handen in de klas, minder grote klassen en het vaststellen van een maximaal aantal zorgleerlingen per klas* in de top drie.

Er zijn verschillende onderzoeken over passend onderwijs. Een van deze onderzoeken is 'Op weg naar een optimale ontwikkeling voor ieder kind', aangevraagd door de ministeries van VWS en OCW. Zij vroegen het bureau Andersson Elffers Felix (AEF) om een onderzoek te doen naar de initiatieven voor kinderen die niet of niet geheel kunnen deelnemen aan onderwijs en tegen welke belemmeringen zij aanlopen om deze initiatieven goed te laten verlopen (Rutgers e.a., 2019). Uit dit uitgebreide onderzoek volgen een aantal conclusies. AEF ziet dat het realiseren van de aansluiting tussen onderwijs en zorg voor kinderen binnen de doelgroep van dit onderzoek een complexe en emotioneel geladen puzzel is voor de betreffende kinderen en hun ouders. Ook voor de partijen zoals gemeenten, samenwerkingsverbanden<sup>10</sup> en scholen is het geen gemakkelijke opgave, constateren zij. Zij hebben te maken met verschillende wetten, regelgeving en financieringsstromen. Daarbij moeten zij rekening houden met verschillende verantwoordelijkheden. Uit het onderzoek blijkt ook dat er nog steeds onduidelijkheid bestaat bij met name gemeenten en samenwerkingsverbanden wie welke ondersteuning betaalt. De rechtbank in Den Haag heeft hier wel een uitspraak over gedaan. Didactische en pedagogische ondersteuning die nodig is om onderwijsdoelen te bereiken zullen wettelijk gezien binnen het onderwijs gefinancierd moet worden. Andere ondersteuning wordt gezien als zorg. Er blijft echter een grijs gebied waarbinnen dit onderscheid verschillend geïnterpreteerd kan worden.

In hun brief over passend onderwijs aan de Tweede Kamer (januari 2020)<sup>11</sup> zeggen de betrokken ministers het volgende:

'Ondanks het feit dat er steeds beter wordt geregistreerd zijn er geen concrete verklarende factoren voor de stijging in de cijfers. Wel tonen het contrast tussen de cijfers en het geleverde werk in het veld, de door de gemeenten aangegeven mogelijke oorzaken en de onderzoeken van Regioplan en het Kohnstamm Instituut aan hoe complex de thuiszittersproblematiek is.' Ook geven zij aan dat het onderwijsstelsel veel ruimte biedt aan maatwerkmogelijkheden voor kinderen met een extra ondersteuningsbehoefte. Deze worden helaas niet altijd benut, constateren zij. Als mogelijke oorzaak noemen zij dat de mogelijkheden onvoldoende bekend zijn, de

regels onduidelijk zijn geformuleerd of omdat bij twijfel vaak de voorzichtige keuze wordt gemaakt.

## Onderwijs versus zorg

In hun brief aan de Tweede Kamer (ministerie van VWS, oktober 2019)<sup>12</sup> benoemen de ministers Hugo de Jonge en Arie Slob dat de systemen van zorg en onderwijs zich aan dienen te passen aan de ondersteuningsbehoefte van kinderen en niet andersom. Er wordt geconstateerd dat financiering eenvoudig en duidelijk georganiseerd moet zijn. Uit een onderzoek (Berenschot, 2019) dat zij laten uitvoeren onder alle scholen voor (voortgezet) speciaal onderwijs, blijkt dat de organisatie van zorg in onderwijstijd erg complex is, zowel voor ouders als voor scholen. Ondersteuningsbehoeften vallen vaak onder meerdere wetten en het wettelijk kader en de dagelijkse praktijk sluiten daarbij niet altijd op elkaar aan. Scholen bieden en betalen daardoor ondersteuning grotendeels zelf, voor zover het budget dit toelaat, blijkt uit het onderzoek. Dit betekent dat die zorg uit onderwijsmiddelen wordt bekostigd. De Jonge en Slob benadrukken het belang van een structurele oplossing voor de financiering: voor het goed functioneren van passend onderwijs is de voorwaarde dat onderwijsbekostiging wordt ingezet voor het verzorgen van onderwijs.

Zorgcoördinatoren geven in de gesprekken met ons aan dat zij, in het geven van hulp, vaak tegen de tweedeling van *zorg* en *onderwijs* aanlopen. Samenwerkingsverband en gemeente raken bij sommige aanvragen voor ondersteuning in discussie over waar een hulpvraag onder valt en wie het moet financieren. Er komt dan geen, of maar langzaam, beweging in de feitelijke ondersteuning van de leerling. Ook ervaren zij dat iedereen zijn eigen stukje oppakt in de hulpverlening, en zij missen de onderlinge verbinding, waardoor ondersteuning ook weer moeilijk in beweging komt.

## Samenwerkingsverband

Er is een belangrijke rol weggelegd voor samenwerkingsverbanden binnen passend onderwijs. Schoolbesturen werken hier regionaal in samen aan de



# Kevin

**Kevin (18)** krijgt in groep 2 de diagnose autisme. Hij blijkt daarnaast ook een taal- en spraakstoornis en dyslexie te hebben. Vanaf dat moment begint een lange tocht langs diverse scholen en vormen van onderwijs. Als hij 17 jaar is, heeft hij op negen verschillende scholen in drie verschillende gemeentes een vorm van onderwijs gevolgd. Door zijn autisme en taal- en spraakstoornis wordt hij vaak gepest door medeleerlingen. Zijn ouders hebben een niet-af-latend vertrouwen in Kevin, maar dit voorkomt niet dat hij ernstig depressief raakt en vereenzaamt. Het keerpunt komt als zijn ouders besluiten hem van de middelbare school af te halen en hij stage mag lopen op een dagbestedingsplek. Vanaf dit punt ontwikkelt Kevin zich snel en hij ontmoet mensen die hem zonder vragen accepteren. Op dit moment heeft hij een vaste aanstelling bij een bedrijf in zijn woonplaats en een hechte vriendengroep waar hij veel mee op stap gaat.

De tatoeage op zijn onderarm valt meteen op. In mooie, krachtige letters staat daar 'Laat me'.

'Dat staat eigenlijk voor: laat me zijn wie ik ben, laat me mijn ding doen en laat me met rust', vertelt Kevin als we vragen wat de tatoeage voor hem betekent. Op zijn zeventiende verjaardag heeft hij deze laten zetten. 'Het spreekt zo voor wie hij is en wat hij heeft bereikt dat wij voor toestemming hebben getekend', zegt Inge, de moeder van Kevin. Met een kop thee zitten we bij elkaar aan de keukentafel; Inge is ook aangeschoven. Er is op jonge leeftijd al zoveel gebeurd in zijn leven dat Inge zijn herinneringen soms moet aanvullen tijdens het gesprek.

Net als zijn leeftijdsgenootjes ging Kevin op zijn vierde naar een reguliere basisschool in zijn woonplaats Boxmeer. In de combinatiegroep 2/3 liep hij daar vast op zijn autisme, zijn taal- en spraakstoornis en dyslexie. Hij wordt dan op een cluster 2-school<sup>16</sup> in Nijmegen geplaatst. Elke dag wordt hij door een taxi gehaald en gebracht. Kennis over kinderen met autisme heeft op deze school niet de prioriteit. Hij wordt er veel gepest, geslagen en soms

op de grond neergelegd door andere leerlingen. Gesprekken op school brengen daar geen verandering in en besloten wordt dat hij naar een cluster 4-school<sup>17</sup> in Nijmegen gaat. Kevin heeft het hier naar zijn zin, maar de school kan hem onvoldoende vooruithelpen met zijn spraak- en taalstoornis. Kevin zit in groep 6/7 als besloten wordt om hem opnieuw op een cluster 2-school te plaatsen. Dit keer in Venlo. Een tijd breekt aan waarin hij opnieuw gepest wordt. Zijn ouders zien hem doodongelukkig worden. Als hij op een gegeven moment een kinderfeestje geeft en de hele klas uitnodigt, komt er maar één klasgenootje opdagen. Zijn ouders willen dat hij terug kan naar de enige plaats waar hij tot nu toe gelukkig is geweest, de cluster 4-school. Dat lukt, maar wel op een andere locatie en dit is dus wéér een nieuwe school. Hij raakt steeds meer vereenzaamd.

Dan komt de overstap naar het vso in Nijmegen. 'Dat was ook helemaal niets, ik werd er veel gepest en had er ook geen vrienden. Ik wilde heel graag naar een gewone middelbare school. Sociaal had ik veel geleerd in die voorgaande jaren, maar mijn taal- en spraakstoornis en dyslexie hielden dat tegen. Dat kon ik wel uitspugen!' De eerste klas doorloopt hij helemaal, maar in de tweede gaat het hard achteruit met Kevin. Hij krijgt therapie om zich weerbaarder en sterker te voelen. Dit gebeurt naast de begeleiding en de antidepressiva die hij dan al krijgt. Zijn ouders zien dat het niet meer gaat en halen hem van school. Inge: 'Het ging zo slecht met Kevin dat we met de school en het Centrum voor Jeugd en Gezin in gesprek zijn gegaan. We hebben gezegd dat we op dát moment een plek moesten zoeken waar hij wel gelukkig kon zijn en kon groeien. We hebben geluk gehad dat beide ontzettend goed hebben meegewerkt aan dit traject. Ze hebben buiten de lijntjes durven kleuren. En dat heeft hem gered. Dat heeft hem echt gered.'

**'Ik vind het heel mooi dat  
ik kan zeggen dat ik er  
gewoon ben gekomen, zonder  
middelbareschooldiploma.'**

---